

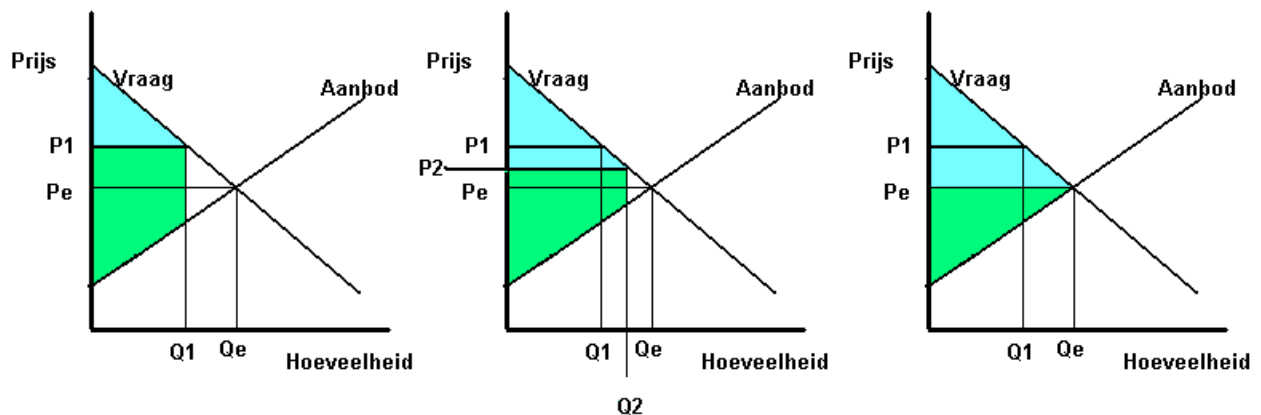
Toetsboek hoofdstuk 11 Markt - welvaart en economische politiek

- 1 De individuele welvaart van mensen kan de overheid beïnvloeden met de invoering van rechtsregels.
  - a Op welke wijze kunnen deze rechtsregels ongewenst gedrag beperken.
  - b Geef een voorbeeld van het hier bedoelde ongewenste gedrag in het streven naar meer welvaart.

De collectieve welvaart is de som van de welvaart van alle mensen te samen.

- c Beredeneer dat deze rechtsregels bijdragen aan het Pareto-optimum

- 2 Een goed werkend marktmechanisme leidt tot een stijging van de welvaart. In onderstaande figuur zijn drie situaties weergegeven van een markt. In de uitgangssituatie geldt de prijs P_1 . De consumenten zijn bij deze prijs bereid maar een hoeveelheid Q_1 te kopen, waardoor de bedrijven met een overschot blijven zitten. Omdat de bedrijven een overschot hebben zullen zij hun prijs verlagen, bijvoorbeeld naar P_2 .

- a Leg met behulp van de figuur uit dat de welvaart door deze prijsdaling toeneemt.
- b Leg met behulp van de getekende figuur uit dat het marktevenwicht gelijk is aan het Pareto-optimum.

- 3 Lees onderstaande tekst

Op 1 juli 2004 zal de jaarlijkse huuraanpassing worden doorgevoerd. Het maximale huurverhogingspercentage voor de periode 2004-2005 is 5%. Voor woningen met een huurprijs van meer dan 74% van de maximale huurprijs bedraagt het maximaal 3%. Dit is het gemiddelde inflatiepercentage van de afgelopen vijf jaar. De maximale huurprijs van een woning is afhankelijk van het puntenaantal van de woning. (Bron: Ministerie van VROM)

- a Waarom bemoeit de minister zich met de huurverhoging in Nederland?
- b Kun je dit ministeriële besluit een "maximumprijs" noemen? Licht je antwoord toe.
- c De maximale huurprijs is afhankelijk van het puntenaantal van de woning. Wat bedoelt de minister daarmee?

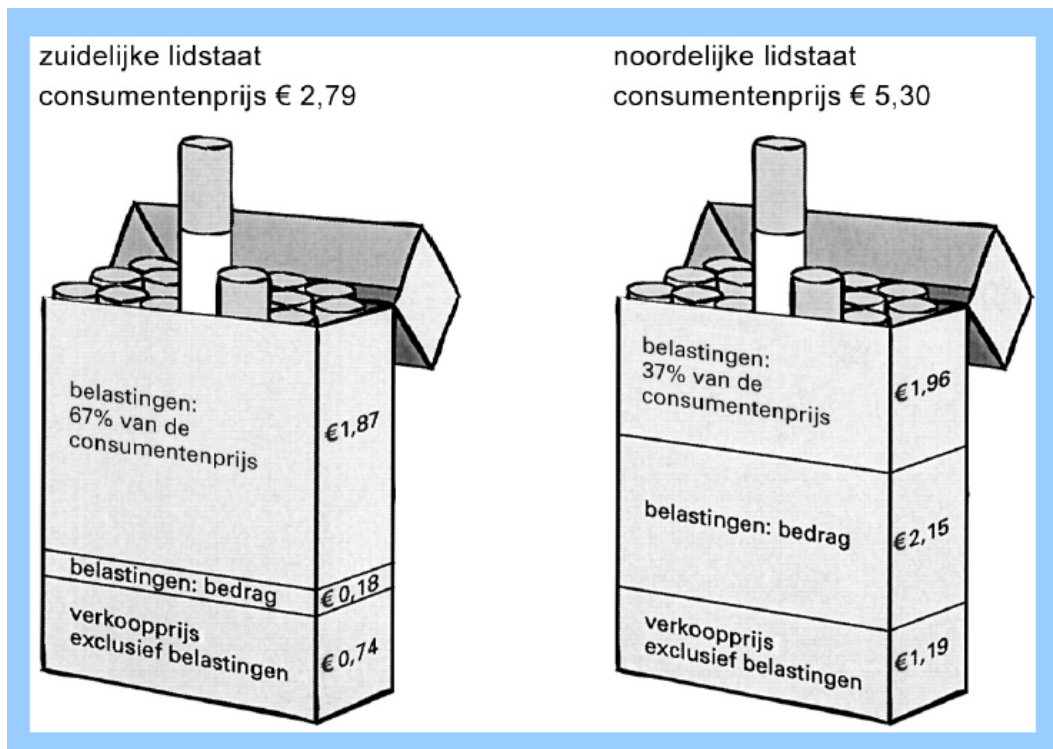
4 Rooksignalen

De belasting op sigaretten in de Europese Unie (EU) is de hoogste ter wereld. De EU kiest daar bewust voor, omdat zij het roken van sigaretten wil ontmoedigen. De EU schrijft aan de lidstaten voor dat deze belasting moet bestaan uit twee onderdelen:

- * een bedrag in euro's per pakje;
- * een percentage van de consumentenprijs (verkoopprijs inclusief belastingen) per pakje.

In het kader van de belastingharmonisatie streeft de EU er naar dat in alle lidstaten de totale belastingen ongeveer eenzelfde deel van de consumentenprijs per pakje vormen. Een zuidelijke lidstaat heeft gekozen voor een laag bedrag in euro's en een hoog percentage van de consumentenprijs. Een noordelijke lidstaat heeft juist gekozen voor een hoog bedrag in euro's en een laag percentage van de consumentenprijs.

In de uitgangssituatie wordt de gemiddelde consumentenprijs per pakje berekend, zoals weergegeven in de figuur.

De EU wil het roken van sigaretten verder ontmoedigen. Veronderstel dat zij alle lidstaten voorschrijft om het bedrag in euro's per pakje met 1 euro te verhogen. De lidstaten voeren dit voorschrift uit. Hierdoor zal in de zuidelijke lidstaat de nieuwe consumentenprijs per pakje € 5,82 gaan bedragen.

In de zuidelijke lidstaat is de prijselasticiteit van de vraag naar pakjes sigaretten $-0,4$.

- a Worden belastingen op een pakje sigaretten gerekend tot de directe belastingen of tot de indirecte belastingen? Verklaar het antwoord.
- b Bereken de nieuwe consumentenprijs van een pakje sigaretten in de *noordelijke* lidstaat.
- c Toon met een berekening aan dat het totaal van belastingen per pakje in de zuidelijke lidstaat met 147,8% stijgt.
- d Bereken vervolgens met hoeveel procent de totale belastingopbrengst uit pakjes sigaretten voor de overheid in de zuidelijke lidstaat zal toenemen.
- e Leg uit dat de voorgeschreven belastingverhoging het bereiken van de nagestreefde belastingharmonisatie kan belemmeren.

5 uit een krant: Snijbloemen worden doorgedraaid

In de eerste week van juli zijn er op de bloemenveilingen in Nederland 200.000 bossen snijbloemen doorgedraaid. Voor deze bloemen waren op de veiling geen kopers. De meeste doorgedraaide snijbloemen worden vernietigd. Voor de doorgedraaide snijbloemen ontvangen kwekers een bodemprijs* van € 1,40 per bos.

Een verklaring voor het doordraaien zoeken veilingdeskundigen in het warme weer. Hoge temperaturen beperken de levensduur van bloemen. Daardoor worden er minder bloemen gekocht. Bovendien groeien de bloemen sneller, waardoor er veel snijbloemen geplukt moeten worden.

*Een bodemprijs is een minimumprijs die door het veilingbestuur is ingesteld.

- a Noem een motief om op bloemenveilingen een bodemprijs voor snijbloemen vast te stellen.
- b Schrijf de zin(nen) uit het krantenartikel op waaruit een verschuiving van de aanbodlijn van snijbloemen kan worden afgeleid. Licht het antwoord toe.

De bloemenveilingen beschikken over een fonds om de bodemprijs in stand te houden. Dit fonds komt onder andere aan geld door 5% in te houden op de totale veilingomzet (van doorgedraaide en niet-doorgedraaide bloemen samen). In de eerste week van juli bedroeg de totale veilingomzet van snijbloemen € 2.080.000. Voor de doorgedraaide bossen snijbloemen hebben de bloemenveilingen de volgende bestemming gevonden:

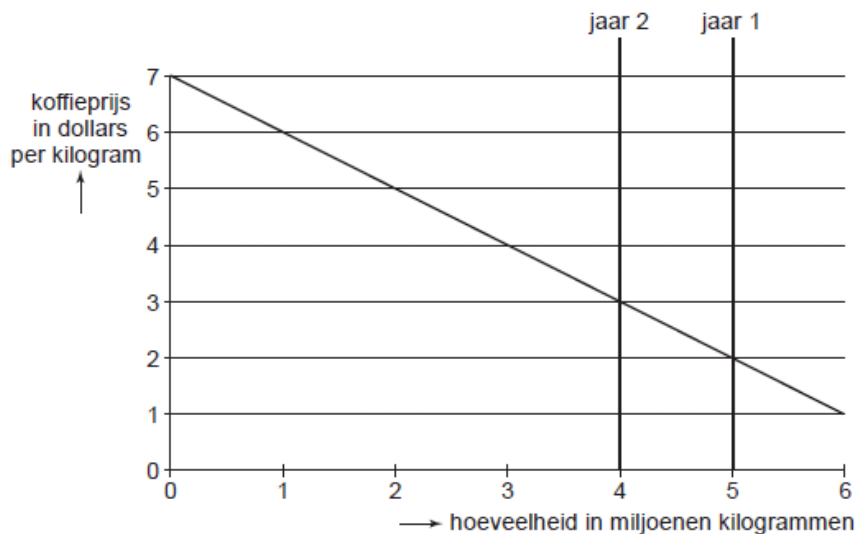
- 10% wordt door het veilingfonds verkocht voor € 0,50 per bos aan bejaardentehuizen.
  - het restant wordt vernietigd, wat geen kosten met zich meebrengt.
- c Bereken het saldo van inkomsten en uitgaven van het veilingfonds betreffende snijbloemen in de eerste week van juli.

Als doorgedraaide snijbloemen niet worden vernietigd, kan dat via de vraagzijde van de markt op korte termijn tot een lagere veilingprijs van snijbloemen leiden.

- d Leg de oorzaak van deze mogelijk lagere veilingprijs van snijbloemen uit.
(Havo totaalvak 2002-I-3)

6 Koffie verkeerd?

De wereldmarkt voor koffiebonen wordt gekenmerkt door extreme prijsschommelingen. Deze prijsschommelingen leiden voor telers van koffiebonen tot grote onzekerheid over hun inkomen. Een model van de wereldmarkt voor koffiebonen kan deze situatie illustreren (zie onderstaande figuur). In jaar 1 bedraagt het aanbod op de wereldmarkt 5 miljoen kilogram koffiebonen. Door slechte weersomstandigheden gaat in jaar 2 wereldwijd 20% van de oogst verloren.

- Uit bovenstaande figuur kan worden afgeleid dat de daling van het aanbod van koffiebonen op de wereldmarkt tot een stijging van de omzet op de wereldmarkt leidt.
- a** Is er sprake van een prijselastische of van een prijsinelastische vraag als op een markt een prijsstijging tot een omzetsijging leidt? Verklaar je antwoord.

- De in de figuur geschetste ontwikkeling kan nadelige gevolgen hebben. Zo kunnen sommige koffieboeren te maken hebben met een naar verhouding grote misoogst. Stel dat koffieboer Ramiro in jaar 2 de helft van zijn oogst ziet mislukken.
- b** Toon met behulp van een berekening aan dat de omzet van Ramiro in jaar 2 ten opzichte van jaar 1 is gedaald.

- Een ander nadelig gevolg van de in de figuur geschetste ontwikkeling betreft de prijsontwikkeling op lange termijn. Tussen het aanplanten van koffiestruiken en het oogsten van koffiebonen zit drie jaar. Een prijsstijging van koffiebonen in jaar 2 kan in jaar 5 tot een prijsdaling van koffiebonen op de wereldmarkt leiden.
- c** Geef voor deze prijsdaling de verklaring.

- Volgens de Columbiaanse econoom Valdez kunnen de extreme prijsschommelingen op de wereldmarkt worden beperkt door het instellen van een grondstoffenfonds. Dit fonds moet een buffervoorraad koffiebonen aanhouden en, afhankelijk van de wereldmarktprijs, koffiebonen kopen of verkopen. Het voor dit fonds benodigde geld moet volgens Valdez makkelijk bijeengebracht kunnen worden. Valdez beweert hierover: "Als na enkele jaren van overvloedige oogsten er in een jaar een misoogst is, kan het grondstoffenfonds zelfs winstgevend zijn."
- d** Geef voor de bewering van Valdez de verklaring.

(Havo herexamen 2007 opgave 5)

7 Duitse minimalisten?

Nederland kent vanaf 1974 een wettelijk minimumloon. Alle werknemers van 15 tot 65 jaar die betaalde arbeid verrichten, hebben recht op een bepaald minimumloon per gewerkt uur. Dit minimumloon vormt de basis voor loonafspraken in de collectieve arbeidsovereenkomsten (cao) die in Nederland worden afgesloten. In Duitsland is er géén algemene wettelijke minimumloonregeling. Een mogelijke invoering van zo'n wettelijk minimumloon is bij onze oosterburen een politiek en maatschappelijk gevoelig thema.

- a** Leg uit dat het afsluiten van cao's kan leiden tot meeliftgedrag van werknemers.

Jasper is leerling in een 5 Havo klas van een school in Oldenzaal. Hij kent leeftijdgenoten die in Duitsland in een Aldi supermarkt werken en voor hetzelfde werk minder per uur verdienen dan hij verdient bij Aldi in Oldenzaal. "Hoe kan dat", vraagt hij zich af. Zijn leraar economie vertelt dat dit te maken kan hebben met het feit dat er in Duitsland geen minimumloonregeling is. Om dit uit te leggen, toont hij een modelmatige weergave van de Duitse arbeidsmarkt (bron 17) en stelt: "In deze grafiek wordt de arbeidsmarkt van Duitsland voorgesteld als een markt van volkomen concurrentie met een evenwichtsloon van 9 euro per uur.

In werkelijkheid voldoet een arbeidsmarkt van een land niet aan alle kenmerken van deze marktform, maar deze modelmatige weergave kan je helpen om de werking van de arbeidsmarkt en het effect van een minimumloon te begrijpen."

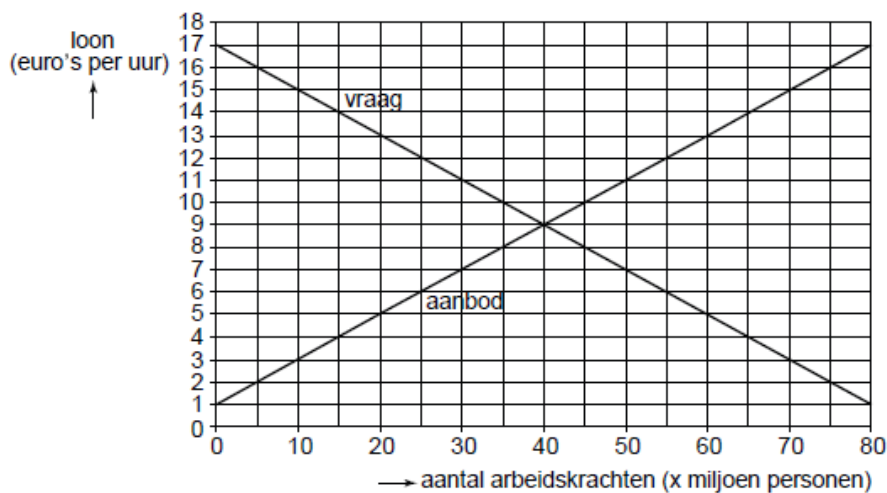
- b** Noem twee kenmerken van de marktform volkomen concurrentie en licht toe waarom een arbeidsmarkt van een land niet aan deze kenmerken voldoet.

De leraar vervolgt: “Bij een loon van 9 euro per uur is het totaal van werknemerssurplus plus werkgeverssurplus maximaal. Stel dat de Duitse regering een wettelijk minimumloon invoert van 10 euro per uur. Het totale surplus zal kleiner worden.

Er zijn in Duitsland voor- en tegenstanders van invoering van een wettelijk minimumloon. Werknemersorganisaties zullen blij zijn en beredeneren dat dit de welvaart van hun leden zal verhogen. Economen echter waarschuwen dat invoering van een wettelijk minimumloon ten koste zal gaan van werkgelegenheid en uiteindelijk kan leiden tot welvaartsverlies in Duitsland.”

bron 17 modelmatige weergave van de arbeidsmarkt in Duitsland

- Alle werkenden en werkzoekenden samen zijn het aanbod van arbeid. Zij worden in dit model kortweg ‘werknemers’ genoemd.
- De vraag naar arbeid komt van de groep ‘werkgevers’. In dit model wordt de vraag naar arbeid gelijkgesteld aan de werkgelegenheid in Duitsland.

Gebruik bron 17.

- c** Laat met een berekening zien hoeveel werkgelegenheid er in Duitsland zou verdwijnen door invoering van een minimumloon van 10 euro per uur.

Leerlingen krijgen de opdracht om de bewering van de economen, dat invoering van een wettelijk minimumloon uiteindelijk kan leiden tot welvaartsverlies in Duitsland, te illustreren met behulp van de grafiek van bron 18.

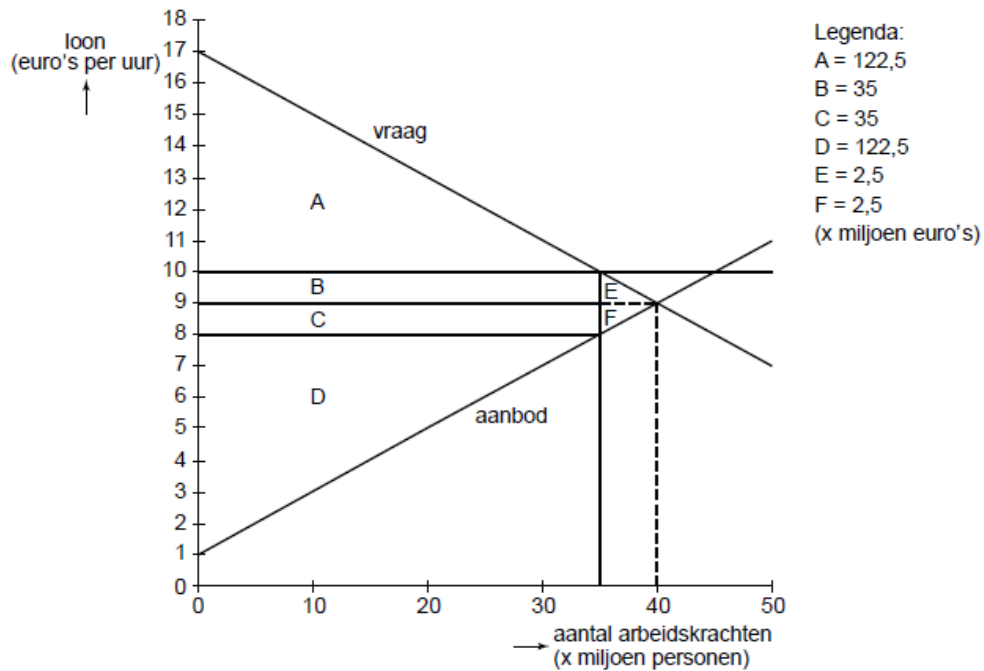
Enkele leerling-antwoorden staan hieronder. Eén van deze antwoorden is juist.

- Jasper: “Het werkgeverssurplus zal toenemen met 35 miljoen (B) en het werknemerssurplus neemt af met 37,5 miljoen (B + E), dus de welvaart zal dalen met 2,5 miljoen.”
- Yamina: “Het werkgeverssurplus zal afnemen met 37,5 miljoen (B + E) en het werknemerssurplus neemt toe met 32,5 miljoen (B - F), dus de welvaart zal dalen met 5 miljoen.”
- Pieter: “Het werkgeverssurplus zal afnemen met 35 miljoen (B) en het werknemerssurplus neemt toe met 37,5 miljoen (B + E), dus de welvaart zal dalen met 2,5 miljoen.”

Gebruik bron 18 bij vraag 28.

- d** Welk van deze drie leerling-antwoorden is de juiste? Verklaar het antwoord.

bron 18 werkgeverssurplus, werknemerssurplus en de gevolgen van de invoering van een minimumloon

Havo eindexamen 2010 opgave 6

8 Melk in de gierput

Al vanaf het begin van de Europese samenwerking is landbouw een belangrijk onderwerp. Zo moet het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) er voor zorgen dat het aanbod van voedsel voldoende is, dat consumenten voor redelijke prijzen landbouwproducten kunnen kopen en dat boeren een behoorlijk inkomen hebben. In 1984 startte de Europese Unie (EU) met garantieprijzen: minimumprijzen met een door de EU volledig gegarandeerde afzet. Deze regeling leidde tot overschotten: 'melkplassen', 'boterbergen' en 'graanheuvels'.

Deze overschotten werden door de EU opgekocht tegen de garantieprijs en op de wereldmarkt aangeboden tegen zeer lage prijzen, waardoor ontwikkelingslanden minder goed in staat waren een betere landbouweconomie te ontwikkelen.

Om de overproductie van melk tegen te gaan, heeft de EU in de jaren tachtig van de vorige eeuw nieuwe maatregelen geïntroduceerd: het productiequotum en de superheffing. De gegarandeerde afzet en de opkoopregeling van overschotten werden afgeschaft.

- a** Leg uit hoe een systeem van garantieprijzen kan leiden tot overschotten.

Stel dat op de Nederlandse markt voor koemelk in een bepaald jaar de volgende gegevens gelden:

vraag: $Q_v = -250P + 15.000$	$Q =$ hoeveelheid koemelk in miljoenen liters
aanbod: $Q_a = 750P - 3.000$	$P =$ prijs per liter koemelk in centen
evenwichtsprijs	18 cent per liter

De vraag is afkomstig van enkele zuivelcorporaties en supermarktketens, verder kortweg 'afnemers' genoemd. Het aanbod komt van een groot aantal individuele Nederlandse melkveehouders: de producenten.

De EU stelt voor Nederlandse koemelk een productiequotum vast bij een minimumprijs van 20 cent per liter.

Gebruik bron 13.

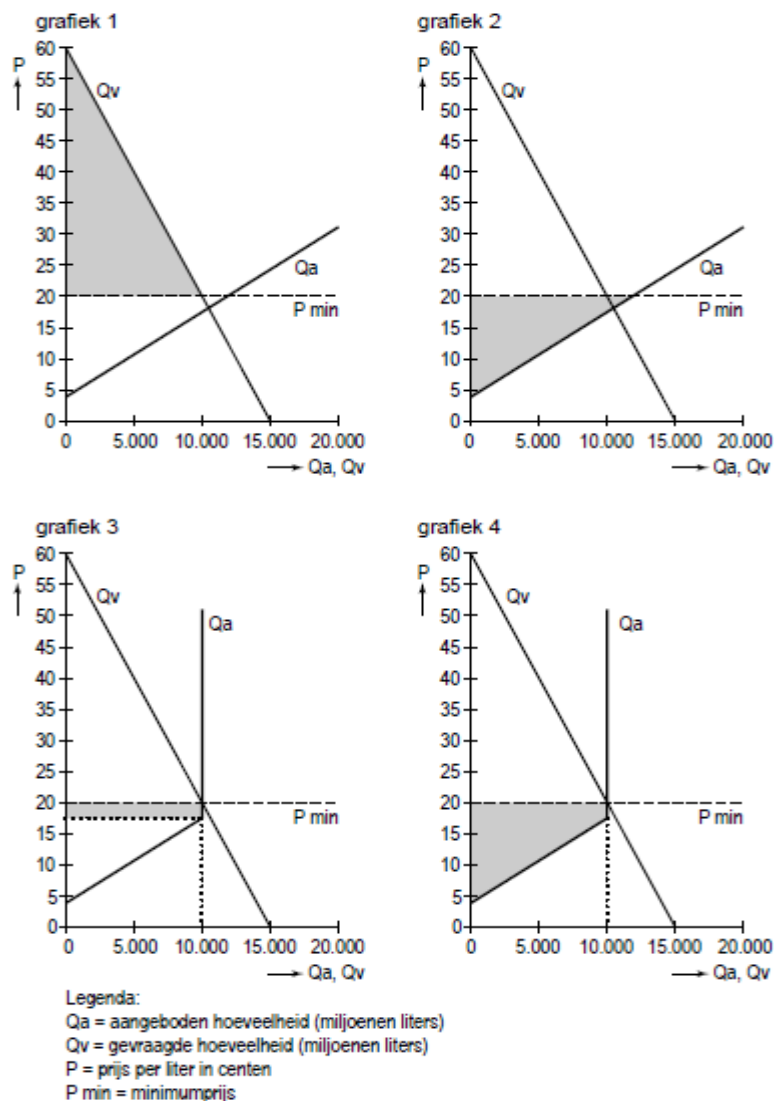
bron 13 productiequotum en superheffing voor melk

Een productiequotum is het recht een bepaalde hoeveelheid te produceren. Sinds 1984 is ieder land in de EU een quotum voor melk opgelegd. Elke individuele melkveehouder krijgt een deel van dit quotum per land toegewezen. In Nederland zijn er 20.000 melkveehouders. Als een melkveehouder meer melk verkoopt aan de afnemers dan het eigen quotum, dan volgt er een hoge boete op deze overproductie: de superheffing. De boete wordt door de EU bepaald als een bedrag in centen per liter.

Een quotum is wel verhandelbaar. Indien melkveehouders de melkproductie willen uitbreiden kan het quotum gekocht worden van melkveehouders die de productie willen beperken of beëindigen.

- b** Toon met een berekening aan dat de **gemiddelde** omvang van het productiequotum per melkveehouder in Nederland 500.000 liter bedraagt.

De EU-maatregelen beïnvloeden de verdeling van het totale producenten- en afnemerssurplus.

- c In welke van de vier grafieken is het grijze vlak de juiste omvang van het totale producentensurplus na invoering van de minimumprijs en het productiequotum?
- d Leg uit waarom de invoering van het productiequotum gevolgen heeft voor de omvang van het producentensurplus.

uit een krant (maart 2009):

Boer zucht onder dalende prijzen

Melkveehouder Van den Broek staat iedere morgen om zes uur op om zijn tachtig koeien te melken. Maar iets opschieten doet hij er niet mee. De melk gaat via de slang, die normaal is aangesloten op de melktank, rechtstreeks in de gierput. “Ik heb Campina laten weten dat ze deze maand niet hoeven te komen om de melk op te halen. Nog niet zo lang geleden was de marktprijs bijna 50 cent per liter. Nu is de prijs 18 cent en dat is heel wat minder dan de 28 cent die je per liter als superheffing moet afdragen.” Van den Broek heeft namelijk zijn melkquotum van 500.000 liter (geldig tot 1 april) al maanden geleden bereikt. Deze maand gaat ongeveer 1.800 liter per dag de gierput in.

Gebruik bron 15.

bron 15 kostenoverzicht melkveehouder Van den Broek

kosten 2009, onafhankelijk van de omvang van de productie	
productiekosten bij quotum	€ 150.000
rentelasten hypotheek	€ 20.000
afschrijving voertuigen	€ 15.000
overige vaste kosten	€ 17.000
kosten 2009, afhankelijk van de omvang van de productie	
veevoer	€ 0,08 per liter melk
kosten veearts	€ 0,02 per liter melk
overige variabele kosten	€ 0,05 per liter melk

- e Bereken welke aanpassing van de superheffing nodig is, zodat Van den Broek bij de gegeven marktprijs van 18 cent zijn overproductie niet meer zal dumpen in de gierput:
 * bereken daartoe eerst de marginale kosten van 1 liter melk;
 * bereken vervolgens tot welk bedrag de superheffing minimaal moet worden verlaagd.

In de EU worden op dit moment de productiequota voor melk geleidelijk verruimd met het oog op het stopzetten van het stelsel van garantieprijzen, superheffing en productiequotum voor melk na 2015. Dat zou betekenen dat de vrije werking van het marktmechanisme de prijs van melk gaat bepalen. De Europese melkveehouders zouden dan in een gevangenendilemma terecht kunnen komen, als ze allemaal hun productiecapaciteit maximaal willen benutten.

- f Leg uit op welke manier de Europese melkveehouders in een gevangenendilemma terecht kunnen komen, als de EU na 2015 de marktregulering volledig zou stopzetten.

Havo herexamen 2010 opgave 5

9 Wat is een octrooi?

Een octrooi is een tijdelijk monopolie, verstrekt door de overheid, op iets gemaakt door een uitvinder. Er zijn diverse soorten van dergelijke monopolies. In Nederland beschermt een octrooi een **uitvinding**. Een modelrecht (in het Engels ook wel "design patent") beschermt het nieuwe **uiterlijk** of de nieuwe vormgeving van een gebruiksvoorwerp. Sommige landen kennen kwekersrechten ("plant patents") die verleend worden voor het kweken van een nieuw plantenras.

Een octrooi geeft de houder gedurende twintig jaar het recht om iedereen te verbieden de geoctrooide uitvinding toe te passen. Dit is niet noodzakelijkerwijs hetzelfde als het hebben van een monopolie om zelf de uitvinding toe te passen. Anderen kunnen immers ook octrooien hebben op bepaalde aspecten van de uitvinding. Om een auto te bouwen heb je bijvoorbeeld een motor, een transmissie en wielen nodig. Al deze onderdelen kunnen door een of meer octrooien beschermd zijn, en die octrooien hoeven niet noodzakelijkerwijs in het bezit te zijn van een en dezelfde persoon. Dit betekent dat geen van hen een auto kan bouwen zonder toestemming te hebben van de anderen. Echter, zij kunnen onafhankelijk van elkaar derden verbieden auto's te bouwen.

- a Noem drie kenmerken van een octrooi.
  - b Geef vier voorbeelden van een octrooi.
  - c Waarom is 20 jaar in de meeste gevallen lang genoeg voor een octrooi.
  - d Leg uit waarom ook bedrijven met een octrooi afhankelijk kunnen zijn van anderen.
  - e Bedrijven met een octrooi kunnen ook veel geld verdienen door licenties te verstrekken. Wat wordt hiermee bedoeld? Geef bij je uitleg een voorbeeld om je antwoord toe te lichten
  - f Bedrijven gebruiken octrooien ook als wisselgeld bij onderhandelingen. Leg uit dat je dit gebruikt van octrooien bij bedrijven als Philips en Sony tegen kunt komen.
- 10 Het octrooi van Lego op haar bekende blokjes is komen te vervallen. Lees onderstaand artikel.
Op welke wijze heeft Lego geprobeerd te voorkomen dat concurrenten deze blokjes namaken en gaan verkopen.

Iedereen mag Lego (na)maken

12 november 2008 - De Canadese producent Mega Brands mag zijn namaaklego aanbieden op de Nederlandse markt. Volgens een uitspraak van het gerechtshof in Den Bosch is het toegestaan om met een nieuw product aan te sluiten bij een bestaand en wijdverbreid systeem. Zelfs als dit ertoe kan leiden dat mensen beide producten door elkaar gaan halen. Dit is een keiharde klap voor Lego. Dit blijkt uit een uitspraak van het gerechtshof in Den Bosch die maandag is gepubliceerd.

Lego had lange tijd een **octrooi** op zijn speelgoedblokjes waardoor het kon verhinderen dat concurrenten met eenzelfde product op de markt kwamen. Een octrooi mag echter maar voor **maximaal twintig jaar** worden vastgelegd. Is een octrooi verlopen, dan mag een product in principe worden nagebootst, als er hierdoor maar geen verwarring bij het publiek bestaat. Volgens Lego ontstaat dat wel en daarom zouden de steentjes van Mega Brands in Nederland niet moeten worden verkocht. Het hof oordeelde anders.

(Bron: z24.nl)

- 11 Volgens de Nederlandse Mededingingsautoriteit (Nma) bemoeilijken veel brancheorganisaties de toetreding van nieuwe aanbieders tot hun bedrijfstak.

- a Leg uit dat deze uitspraak eerder zal slaan op de brancheorganisaties in markten met monopolistische concurrentie dan die in oligopolistische markten.
- b Waarom willen brancheorganisaties nieuwkomers buiten de deur houden?

Aansluiting bij een brancheorganisatie is voor ondernemers niet verplicht. Toch vinden nieuwkomers op de markt het lidmaatschap van de brancheorganisatie belangrijk.

- c Noem een reden waarom het voor nieuwkomers op de markt moeilijk is zich staande te houden zonder aangesloten te zijn bij de brancheorganisatie van hun bedrijfstak.

De overheid heeft de Nma ingesteld om de Mededingingswet uit te voeren. Volgens deze wet zijn concurrentiebeperkende afspraken tussen ondernemers verboden.

- d Verklaar waarom de overheid groot belang hecht aan de bevordering van de concurrentie tussen ondernemingen.

Volgens de Nma bezondigen veel brancheorganisaties zich ook aan het maken van concurrentiebeperkende afspraken. Toch is zij van mening dat concurrentiebeperkende afspraken tussen kleine ondernemers soms als effect hebben dat de concurrentie in de betreffende bedrijfstak toeneemt.

- e Verklaar deze zienswijze van de Nma.

Behalve de bestrijding van concurrentiebeperkende afspraken heeft de Nma nog een taak.

- f Welke taak is dat? Licht de reden van deze taak toe.

De Wet Economische Mededinging is een voorbeeld van regelgeving door de overheid die de concurrentie bevordert. Maar veel overheidsregels hebben juist beperking van de concurrentie tot gevolg.

- g Noem een voorbeeld van regelgeving die de concurrentie beperkt.

- 12** Chip Technology NV heeft een nieuwe geheugenchip met revolutionaire eigenschappen ontwikkeld. Het bedrijf heeft een monopolie op deze chip verworven.

- a Waarop zal dit monopolie gebaseerd zijn? Licht je antwoord toe.
- b Leg uit waarom Chip Technology NV waarschijnlijk slechts korte tijd van dit monopolie profijt zal kunnen trekken.

13 Dubbelspel

In een bepaald land bewaakt toezichthouder TTD de concurrentieverhoudingen op de markt voor mobiele telefonie. In dit land bieden slechts twee bedrijven (bedrijf a en bedrijf b) mobiele telefonie aan. Een klant van bedrijf a betaalt aan bedrijf a een tarief per minuut. Als die klant belt naar een klant van bedrijf b, brengt bedrijf b voor het gebruik van het netwerk een tarief per minuut in rekening aan bedrijf a. Bij bedrijf b gebeurt hetzelfde. TTD hanteert het onderstaande model om de kosten en de opbrengsten van beide bedrijven te beschrijven. De gegeven bedragen gelden in de uitgangssituatie.

opbrengsten	$TO_a = M_a \times 20 + M_{ab} \times 4$ $TO_b = M_b \times 21 + M_{ba} \times 5$
kosten	$TK_a = M_a \times 3,5 + M_{ba} \times 5 + 800$ $TK_b = M_b \times 4,5 + M_{ab} \times 4 + 600$
afzet	$M_a = -30 \times P_a + 20 \times P_b + 300$ $M_b = -35 \times P_b + 25 \times P_a + 315$

TO_a totale opbrengst van bedrijf a
 TO_b totale opbrengst van bedrijf b
 M_a aantal minuten dat bedrijf a eigen klanten in rekening brengt
 M_b aantal minuten dat bedrijf b eigen klanten in rekening brengt
 M_{ab} aantal minuten dat bedrijf a in rekening brengt aan bedrijf b
 M_{ba} aantal minuten dat bedrijf b in rekening brengt aan bedrijf a
 TK_a totale kosten van bedrijf a
 TK_b totale kosten van bedrijf b
 P_a tarief per minuut dat bedrijf a eigen klanten in rekening brengt
 P_b tarief per minuut dat bedrijf b eigen klanten in rekening brengt

Bedrijf b heeft bekend gemaakt het tarief dat bedrijf a moet betalen voor het gebruik van het netwerk, te willen verhogen tot 7. TTD heeft vernomen dat als reactie daarop bedrijf a overweegt het desbetreffende tarief te verhogen tot 6. TTD veronderstelt dat beide bedrijven die kostenverhogingen doorberekenen in de tarieven voor hun eigen klanten. TTD vreest een tariefoorlog ten koste van de consument. Om de gevolgen daarvan in kaart te brengen, heeft TTD de onderstaande matrix samengesteld.

		winst bedrijf b	
		bij tarief 5	bij tarief 7
winst bedrijf a	bij tarief 4	1.212	830
	bij tarief 6	1.379	1.145
		688	970
		285	523

TTD besluit op basis van deze matrix in te grijpen en vraagt zich nu af op welke manier dat zou moeten plaatsvinden. TTD denkt onder andere aan het instellen van een maximumtarief voor het gebruik van elkaars netwerk. Ook wordt overwogen de partijen te informeren over de verwachte negatieve uitkomsten van een tariefoorlog en een beroep te doen op zelfregulering. Er wordt een brainstormsessie gehouden om van beide opties argumenten vóór en tegen in kaart te brengen.

In de uitgangssituatie bedraagt M_b 80, M_{ab} 48 en M_{ba} 32.

- a Laat met een berekening zien dat de totale winst van bedrijf a in de uitgangssituatie 1.212 bedraagt.

Als beide bedrijven de tarieven die ze elkaar in rekening brengen verhogen, neemt de gezamenlijke winst van beide bedrijven af.

- b Geef daarvoor een verklaring op basis van het model.
 c Leg uit hoe de TTD uitgaande van de matrix tot de conclusie kan komen dat ingrijpen noodzakelijk is met het oog op het handhaven van de concurrentieverhoudingen.
 d Beschrijf bij beide opties (maximumtarief en zelfregulering) een argument vóór en een argument tegen. De argumenten moeten passen in de gegeven context. Gebruik ongeveer 75 woorden.

- 14 In een land is er een tekort aan huurwoningen. Om de huurquote (huur in procenten van het inkomen) voor mensen met lage inkomens aanvaardbaar te houden, reguleert de overheid in dit land de markt voor huurwoningen. Daartoe zijn de onderstaande maatregelen genomen:

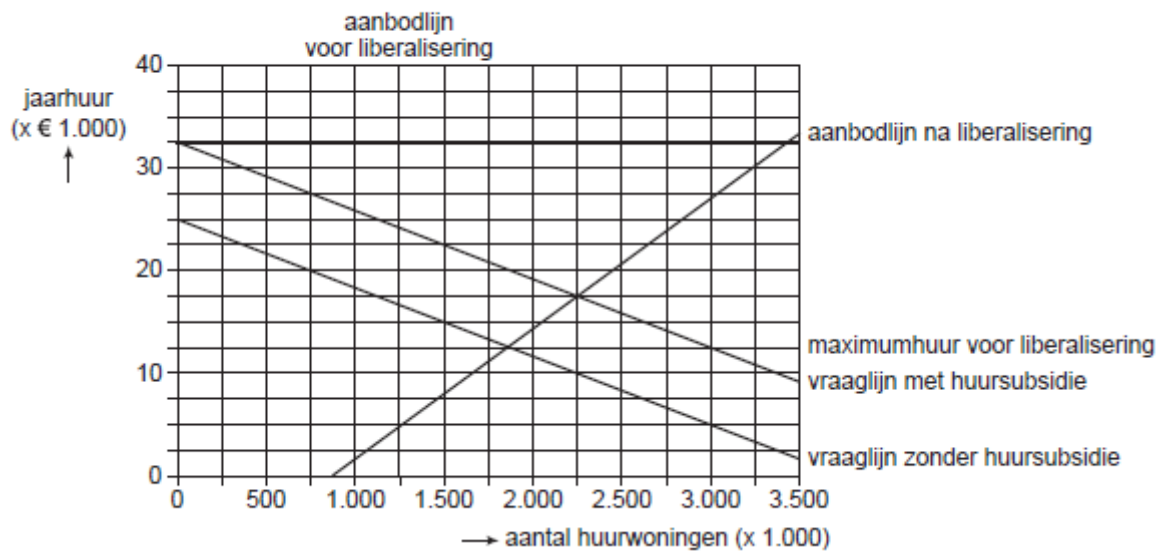
- alle huurwoningen worden verhuurd door niet-commerciële instellingen;
- de overheid stelt de maximumhuur vast;

- alle huurders ontvangen een huursubsidie in de vorm van een vast bedrag.

Drie onderzoekers Jans, Vries en Timmer hebben de markt voor huurwoningen in dit land geanalyseerd en bespreken enkele bevindingen.

- Jans stelt dat de overheid het tekort aan huurwoningen zelf veroorzaakt. Zij vindt dat de markt voor huurwoningen moet worden geliberaliseerd: de verhuur moet op commerciële basis plaatsvinden en de maximumhuur en de huursubsidie moeten worden afgeschaft. Met de onderstaande figuur brengt zij de gevolgen van deze liberalisering in beeld.
- Vries zegt dat de door Jans voorgestelde liberalisering ertoe leidt dat de omvang van de welvaart van de huurders, gemeten als consumentensurplus, afneemt. Hij wil wel liberaliseren maar daarbij de huursubsidie handhaven.
- Timmer reageert op Vries door te zeggen dat na de liberalisering de huursubsidie niet volledig ten goede komt aan de huurders doordat de huur stijgt.

markt voor huurwoningen

- Geef een verklaring voor het verticale verloop van de aanbodlijn op de markt voor huurwoningen voor de liberalisering.
- Hoe groot is bij overheidsregulering het tekort aan huurwoningen? Licht het antwoord toe en gebruik daarbij de gegeven cijfers.
- Laat in de figuur op de bijlage met arcering de verandering van het consumentensurplus zien bij de door Jans voorgestelde liberalisering. Licht de arcering toe.
- Bereken "bij liberalisering maar met behoud van huursubsidie" hoeveel procent van de huursubsidie volgens Timmer niet ten goede komt aan de huurders doordat de huur stijgt.

15 Een recept voor innovatie

In de farmaciesector zijn twee typen bedrijven actief. Er zijn fabrikanten van merkmedicijnen die medicijnen ontwikkelen en deze, voorzien van een octrooi, produceren en onder een merknaam op de markt brengen. Dit is het merkgedeelte van de markt. Daarnaast zijn er generieke fabrikanten die, nadat een octrooi verlopen is, dat medicijn merkloos op de markt brengen. Dit is het generieke gedeelte van de markt.

De fabrikanten van merkmedicijnen proberen zich op alle mogelijke manieren te verweren tegen de concurrentie van de generieke fabrikanten. Een van de mogelijkheden hierbij is schaalvergroting.

Twee fabrikanten van merkmedicijnen SchwarzPharma en UCB fuseren tot CBPharma. Bestuursvoorzitter Doliveux van UCB benadrukt dat het gefuseerde bedrijf een groter marktaandeel kan behalen doordat het kan profiteren van schaalvergroting.

SchwarzPharma en UCB hadden in 2006 een aandeel op de Europese farmaciemarkt van 2,8% respectievelijk 4,6%. Doliveux voorspelt voor het gefuseerde bedrijf CBPharma in vijf jaar een omzetstijging van 40%, terwijl de totale omzet op de Europese farmaciemarkt in die vijf jaar met 18% zal stijgen.

De Europese Commissie voor Onderneming en Industrie (ECOI) volgt de ontwikkelingen in de farmaciesector nauwlettend. De ECOI verwacht een verdere toename van de concentratiegraad in het merkengedeelte van de farmaciesector: de markt vormt zich in de richting van een heterogeen oligopolie. Mede vanwege de lage prijselasticiteit van de vraag naar medicijnen, is de ECOI bang voor forse prijsstijgingen als gevolg van prijsafspraken.

- a Leg uit hoe juist in de farmaciesector schaalvergroting tot een betere concurrentiepositie kan leiden.
- b Bereken het door Doliveux voorspelde marktaandeel van CBPharma in 2011.
- c Beschrijf hoe volgens de ECOI een toenemende concentratiegraad in het merkengedeelte van de farmaciesector tot forse prijsstijgingen op de markt van medicijnen kan leiden.

Uit een rapport van de ECOI:

Het duurt na afloop van een octrooi te lang voordat generieke medicijnen op de markt komen. Als het octrooi van een merkmedicijn vervalt, moeten consumenten nog 7 maanden wachten voordat er een goedkoper generiek medicijn beschikbaar is. Dat leidt bij gelijkblijvend medicijngebruik tot welvaartsverlies bij consumenten.

- d Arceer in de figuur op de bijlage het door de ECOI bedoelde welvaartsverlies.

Uit hetzelfde rapport van de ECOI:

Er komen te weinig innovatieve medicijnen op de markt. De duur van de octrooiperiode speelt hierbij een rol. Het verdient aanbeveling de octrooiperiode aanzienlijk te verkorten. De fabrikanten van merkmedicijnen reageren hierop en stellen dat octrooien en een lange periode van alleenrecht juist nodig zijn om innovatieve medicijnen te kunnen ontwikkelen. Aan een econoom wordt gevraagd de beide standpunten toe te lichten.

- e Schrijf deze toelichting. De toelichting moet passen in de gegeven context. Gebruik ongeveer 100 woorden.

16 Een nationaal milieubeleidsplan

In december 2003 werd het Reelandse Nationaal Milieubeleidsplan 2 (NMP2) gepubliceerd. De nadruk lag daarin op energiebesparing die onder andere bereikt zou moeten worden door het duurder maken van energie.

Het duurder maken van energie kan zowel positieve als negatieve invloeden hebben op het volume van de productie in ons land.

- a Leg uit dat het duurder maken van energie een *negatieve* invloed kan hebben op het volume van de productie in ons land.
- b Leg uit dat het duurder maken van energie ook een *positieve* invloed kan hebben op het volume van de productie in ons land.

Een van de maatregelen in het kader van NMP2 is de verhoging van de dieselaccijns. Stel dat de prijs van een liter diesel aanvankelijk voor 60% uit accijns bestaat en dat de overheid uit milieu-overwegingen het diesilverbruik met 10% wil verminderen door de

dieselaccijns met 25% te verhogen. De prijselasticiteit van de vraag naar diesel is op korte termijn - 0,2.

- c Bereken of de genoemde doelstelling kan worden gerealiseerd.

Stel dat de kostenfunctie van een wegtransportbedrijf vóór de verhoging van de dieselaccijns luidt:

$$TK = 0,8Q + 8$$

TK = totale kosten per jaar in miljoenen euro

Q = aantal per jaar gereden kilometers in miljoenen

De variabele kosten bestaan voor 50% uit de kosten van het diesilverbruik. De productiecapaciteit van dit bedrijf bedraagt 10 miljoen kilometer per jaar.

Het bedrijf streeft naar maximale totale winst. De vrachtprijs bedraagt 2 euro per kilometer. Vanwege de concurrentieverhoudingen op de markt kan het bedrijf op deze prijs geen invloed uitoefenen.

- d Hoeveel kilometer zal er per jaar gereden worden? Verklaar het antwoord.

- e Bereken de jaarwinst van dit bedrijf.

De overheid voert vervolgens een zodanige verhoging van de dieselaccijns in dat de dieselprijs met 20% stijgt. Zij stelt daar een verlaging van de motorrijtuigenbelasting tegenover.

- f Leg met behulp van een berekening uit dat deze maatregel in dit bedrijf op korte termijn niet zal leiden tot een lager diesilverbruik.

Op lange termijn kan de genoemde maatregel ertoe leiden dat het bedrijf *zijn productietechniek* wijzigt waardoor er alsnog een lager diesilverbruik ontstaat.

- g Geef daarvoor een verklaring.

17 De terreur van Vilfredo Pareto (door Frank Kalshoven)

In een eenvoudige wereld leven twee individuen die ieder twee goederen hebben. Zeg: broden en vissen. De één eet graag veel vis met weinig brood; de ander weinig vis met veel brood. Gegeven de startvoorraden gaan de twee individuen met elkaar vissen en broden ruilen, net zolang - en dat is het cruciale punt - totdat het ene individu niet welvarender kan worden zonder dat de ander minder welvend wordt. De één zou, gegeven zijn voorkeuren, best nog een brood tegen een vis willen ruilen; maar de ander is, gegeven zijn eigen voorkeuren, slechter af als hij nog een vis ruilt voor een brood. Dan stopt de ruil; het ruilproces is voltooid.

- a Hoe noemen we deze evenwichtstoestand? Licht je antwoord toe. Geloof het of niet,

Deze Pareto-efficiënte toestand nu, is in de Nederlandse politiek een keiharde norm geworden. Veranderingen van beleid lijken slechts toegestaan indien geen van de betrokkenen er (bijvoorbeeld in inkomen) op achteruit gaat. Een voor de hand liggend voorbeeld is een nieuw belastingplan van een regering. Redacties van kranten worden dan overstelpt met post van allerlei belangengroepen die de redactie voorrekenen dat invoering van dat belastingplan het netto inkomen van Piet of Klaas niet verhoogt, maar verlaagt. U begrijpt: dat is een schande.

- b Welk politiek/economisch argument kunt je gebruiken om de argumenten van deze brieveschrijvers te verzwakken

Pareto beheerst ook menig debat over infrastructuur.

- c Geef daarvan voorbeelden met toelichting.

Als inleveren taboe is, blijven privileges in stand. Bestaand situaties variërend van miljonnairs met een hoge hypotheekrente-aftrek tot en met de vrijstelling voor

bijstandsmoeders met kleine kinderen om te werken blijven dan in Nederland tot in lengte van dagen bestaan. Omdat Pareto dat zo wil. Kom niet aan miljonairs! Blijf af van bijstandsmoeders!

- d** Geef in een kort gemotiveerd betoog aan of jij het met de onderstaande stelling eens bent.
Stelling: Pareto heeft Nederland veranderd in een conservatieve natie

- 18** Kinderspeelgoed moet veilig zijn. Daartoe neemt de overheid soms bepaalde maatregelen zoals het verbod op metaalhoudende verf in kinderspeelgoed. Leg uit dat deze maatregelen zowel onder het consumentenbeleid als het consumptiebeleid vallen.

- 19** Chrysanten verhandelt men op een markt van volkomen concurrentie tegen de evenwichtsprijs van € 10 per doos. Op deze markt gelden de volgende collectieve aanbodfunctie en collectieve vraagfunctie.

$$Q_a = P - 5 \quad (P \geq 5)$$

$$Q_v = -\frac{1}{2}P + 10 \quad (0 \leq P \leq 20)$$

Q_a = aangeboden hoeveelheid van 100.000 dozen
 Q_v = gevraagde hoeveelheid van 100.000 dozen
 P = prijs van de chrysanten in euro's per doos

- a** Wat wordt weergegeven door de collectieve aanbodfunctie?
b Geef een verklaring voor het minteken in de vraagfunctie.
c Controleer met een berekening of de evenwichtsprijs inderdaad € 10 per doos bedraagt.
d Bereken bij de evenwichtsprijs van € 10 de totale omzet voor de chrysantenkwekers.

De overheid overweegt een minimumprijs in te stellen. Zij is het met de chrysantenkwekers van mening dat de prijs van € 10 per doos ontoereikend voor hen is.

- e** Ligt deze minimumprijs dan hoger of lager dan de evenwichtsprijs. Motiveer je antwoord.
f De vastgestelde minimumprijs leidt tot een aanbodoverschot van 300.000 dozen. Bereken de door de overheid vastgestelde minimumprijs.

- 20** De vraag naar en het aanbod van het product Brodis kan als volgt worden weergegeven:

$$Q_v = -P + 15 \quad Q_v = \text{gevraagde hoeveelheid} \times 1 \text{ miljoen stuks}$$

$$Q_a = P - 9 \quad Q_a = \text{aangeboden hoeveelheid} \times 1 \text{ miljoen stuks}$$

P = prijs in euro's per stuk

- a** Bereken de evenwichtsprijs van Brodis.

Brodis wordt verhandeld tegen de door de overheid vastgestelde prijs van 10 euro per stuk.

- b** Is er bij de vastgestelde prijs sprake van een aanbodoverschot of van een aanbodtekort? Verklaar het antwoord met behulp van een berekening.

- c Werkt de vastgestelde prijs in de gegeven marktsituatie als een maximumprijs of als een minimumprijs? Verklaar het antwoord.
- d Welk motief kan de overheid hebben om een *maximumprijs* in te stellen? Verklaar het antwoord.

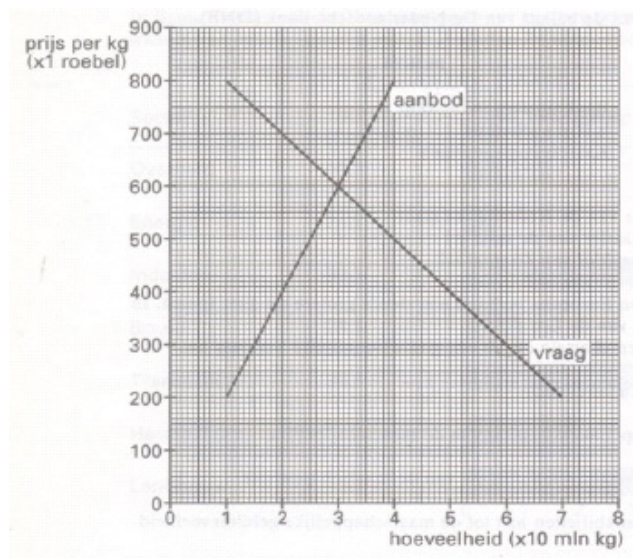
De overheid besluit vervolgens de prijs van Brodis over te laten aan het vrije spel van vraag en aanbod.

- e Bereken met welk bedrag de totale *marktomszet* van Brodis door deze maatregel verandert. Geef aan of de totale marktomszet toeneemt of afneemt.

Stel dat het vrijlaten van de prijs van Brodis leidt tot een verschuiving van de *aanbodlijn* van Brodis.

- f Zal de aanbodlijn van Brodis dan naar links verschuiven, naar rechts of niet verschuiven. Verklaar het antwoord.
- g Stel dat de aanbodlijn naar rechts verschuift. Noem een voordeel van deze verschuiving van de aanbodlijn van Brodis voor de consument.

- 21 In Rusland zijn de prijzen van goederen voor eerste levensbehoeften door de Staat lange tijd kunstmatig laag gehouden. Die prijzen zouden aanzienlijk hoger zijn geweest als er een vrije markt zou hebben bestaan. In de grafiek zijn getekend de vraag naar en het aanbod van varkensvlees op zeker moment in Rusland.

- a Welke prijs zou voor varkensvlees tot stand gekomen zijn bij een vrije markt? Verklaar het antwoord.
De door de Staat vastgestelde prijs is 25% lager dan de prijs die op een vrije markt tot stand zou zijn gekomen.
- b Teken in de grafiek de lijn die de door de Staat vastgestelde prijs weergeeft.
- c Is de door de Staat vastgestelde prijs een maximum- of een minimumprijs? Verklaar het antwoord.

Een klein deel van het aanbod van varkensvlees wordt verhandeld via een particuliere markt waar de prijs vrij is.

- d Wat is - op grond van de gegeven grafiek- de hoogste prijs die op deze particuliere markt tot stand kan komen? Verklaar het antwoord.

Vanaf het begin van de jaren negentig wordt de landbouwproductie in Rusland steeds verder geprivatiseerd en worden steeds meer prijzen vrij gelaten. De Russische overheid verwacht dat de privatisering van de productie leidt tot een grotere efficiency in de bedrijven.

- e Leg uit dat privatisering kan leiden tot grotere efficiency.

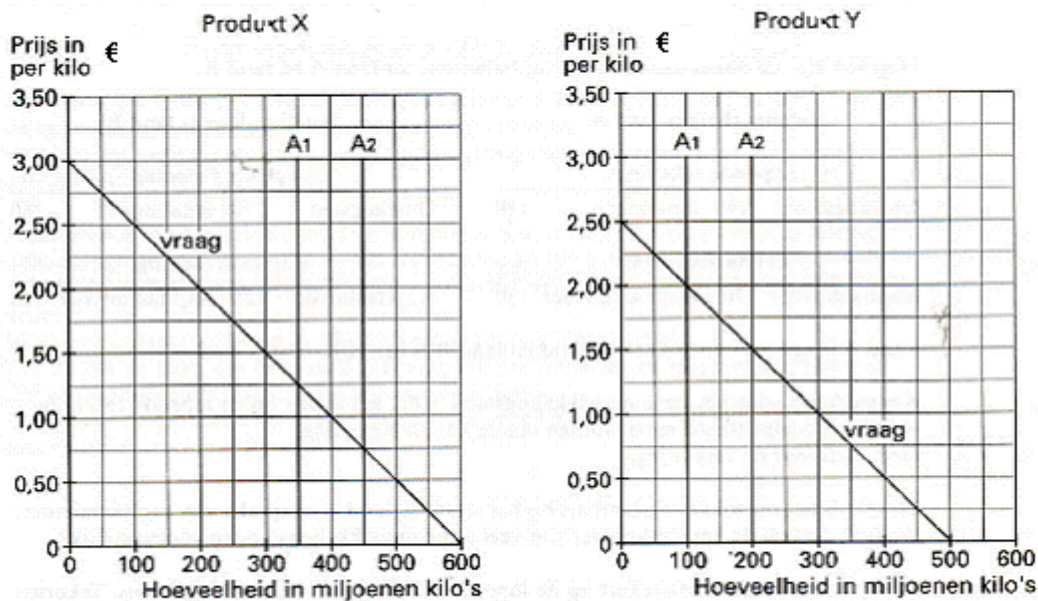
Als de efficiency bij de productie van varkensvlees toeneemt, heeft dat invloed op de aanbodlijn van varkensvlees.

- f Teken in de grafiek een aanbodlijn die deze toegenomen efficiency laat zien.

Een aantal jaren geleden deed zich in Rusland de situatie voor dat de winkels leeg bleven terwijl er bij de producenten grote voorraden waren.

- g Geef voor dit verschijnsel een verklaring.

- 22 In de landbouw kunnen goede weersomstandigheden leiden tot grotere oogsten. Dit kan voor de aanbieders positieve maar ook negatieve gevolgen hebben. In de figuur zijn de vraag- en aanbodlijnen getekend van de landbouwproducten X en Y. Als gevolg van goede weersomstandigheden stijgt op beide markten het aanbod van A_1 tot A_2 .

- a Laat met een berekening zien dat door het toegenomen aanbod de omzet van product X daalt en de omzet van product Y stijgt. Bij deze aanbod verandering is de vraag van product X prijsinelastisch en de vraag van product Y prijselastisch.
- b Waaruit blijkt dat? Geef het antwoord zonder berekening van de waarde van de prijselasticiteitscoëfficiënten.

Beide producten worden op de veiling verhandeld. De prijsdaling van product X is zo groot dat vrijwel alle aanbieders verlies gaan lijden. Daarom besluiten de veilingbesturen tot het instellen van een minimumprijs van € 1 per kilo. Als de marktprijs onder die minimumprijs komt, worden de producten uit de markt genomen (doorgedraaid) en vernietigd.

- c Bereken, afgezien van de vernietigingskosten, de kosten van deze maatregel.

Veel mensen gruwen bij de beelden van doorgedraaide appels, tomaten en dergelijke. Zij vragen zich dan af waarom deze producten vernietigd worden en niet bestemd worden voor instellingen zoals bijvoorbeeld bejaardencentra en ziekenhuizen.

- d** Leg uit dat door het weggeven van doorgedraaide producten het probleem van de aanbodoverschotten blijft bestaan.

Van een aanbieder van product X zijn de volgende gegevens bekend:

* Plukkosten per kilo: € 0,90; dit zijn de enige variabele kosten;

* Totale constante kosten: € 10.000,-;

* Omvang van de oogst: 200.000 kilo.

- e** Bereken voor deze aanbieder de winst of het verlies bij de minimumprijs van € 1,- per kilo.

Stel dat de minimumprijs lager dan € 0,90 per kilo was geweest.

- f** Leg uit dat deze aanbieder de productie dan had gestaakt.

- 23** Sommige goederen worden door de overheid gesubsidieerd terwijl andere goederen door heffingen juist duurder worden gemaakt. Een voorbeeld van zo'n gesubsidieerd goed is het voortgezet onderwijs.

- a** Leg uit waarom voortgezet onderwijs geen (zuiver) collectief goed genoemd kan worden.

- b** Leg uit waarom de overheid voortgezet onderwijs eerder als kapitaalgoed dan als consumptiegoed zou kunnen beschouwen.

Negatieve externe effecten kunnen een motief zijn om op goederen een heffing te leggen.

- c** Geef twee voorbeelden waaruit blijkt dat consumptie *negatieve* externe effecten kan hebben.

Van een consumptiegoed dat wordt verhandeld op een markt met volledige mededinging bedraagt in de uitgangssituatie de evenwichtsprijs 200 euro per stuk. De overheid legt de producenten vervolgens een heffing op van 25 euro per stuk.

Na het instellen van de heffing geldt:

$$Q_a = 60P - 5500$$

$$Q_v = -240P + 56.000$$

De symbolen hebben de volgende betekenis:

Q_a = aangeboden hoeveelheid in stuks

Q_v = gevraagde hoeveelheid in stuks

P = prijs in euro's per stuk

- d** Bereken de evenwichtsprijs na het instellen van de heffing.

- e** Bereken hoeveel procent van de heffing door de producenten wordt doorberekend in de prijs.

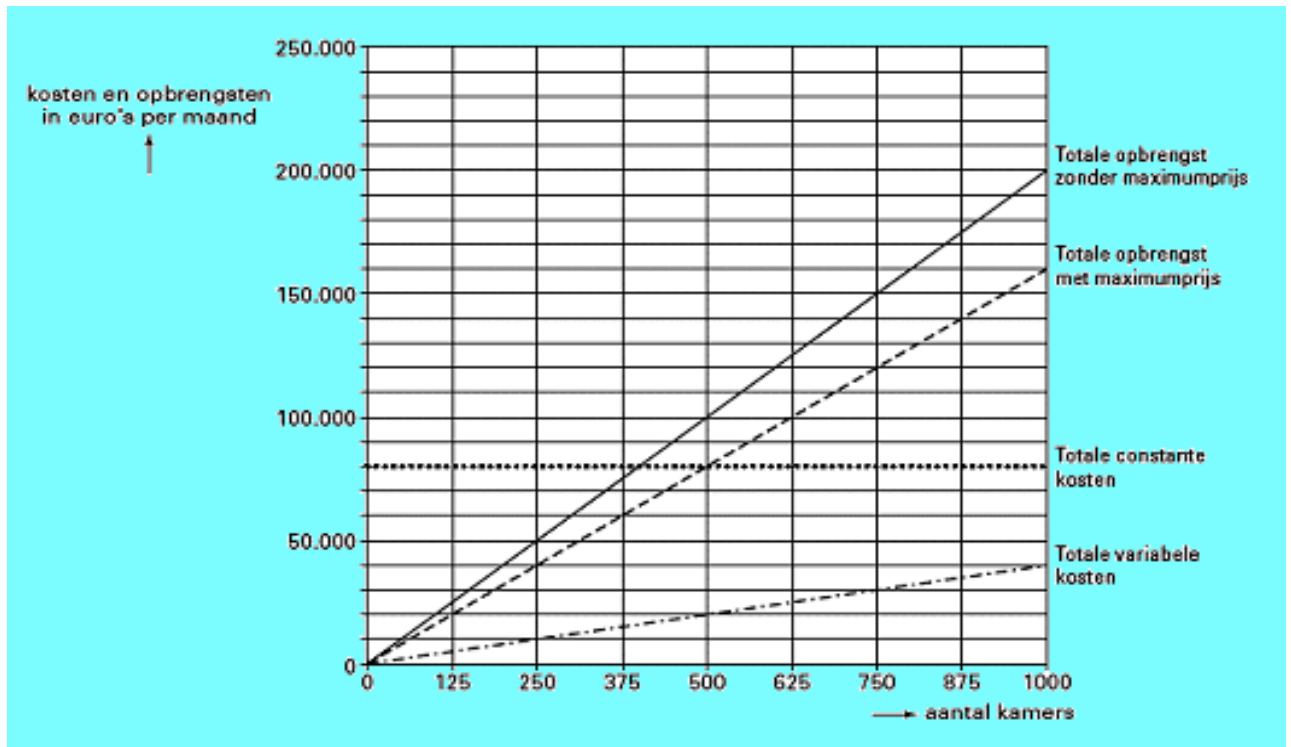
- f** Bereken de totale opbrengst van de heffing voor de overheid.

- g** Zou de totale opbrengst van de heffing voor de overheid hoger of lager zijn als de vraag naar dit goed prijselastischer is? Verklaar het antwoord.

24 **Beperkte mogelijkheden voor prijsverlaging studentenkamers**

In veel studentensteden in Nederland zijn de prijzen voor studentenkamers de pan uitgerezen. De roep van studenten om in te grijpen op de markt van studentenkamers neemt toe. Het gevaar van een sterke verlaging van de huurprijs is echter, dat aanbieders van studentenkamers zich van de markt terugtrekken.

Verhuurkantoor Het Studiehuis is een van de aanbieders van studentenkamers in een grote stad. Omdat de huurprijzen voor studentenkamers te sterk stijgen, houdt de directeur er rekening mee dat er een maximumprijs per kamer wordt ingesteld. Het Studiehuis exploiteert 1.000 identieke studentenkamers waarbij tot nu toe werd gestreefd naar maximale winst. De administratie van Het Studiehuis heeft de gevolgen van het instellen van een maximumprijs in kaart gebracht. Het resultaat daarvan staat in de figuur weergegeven.

- a Bereken de gehanteerde maximumprijs per kamer.
- b Bereken het breakeven punt van Het Studiehuis bij deze maximumprijs.

Stel dat het gemeentebestuur van deze stad vindt dat de maximumprijs te hoog is. In een gesprek met de wethouder stelt de directeur van Het Studiehuis echter: "Als de prijzen nog verder omlaag gaan, kunnen wij in de verliezen terechtkomen, ook als we alle 1.000 kamers verhuren."

- c Beneden welke prijs per kamer per maand leidt Het Studiehuis in dat geval verlies? Licht het antwoord toe met een berekening.

25 Files verstopten Nederland

Door de sterke groei van het autoverkeer nemen de verkeersopstoppingen toe: op bepaalde plaatsen en tijdstippen zijn de autosnelwegen overvol en treden er steeds meer en steeds langere files op. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft berekend dat bedrijven door files in 2004 een schade van 2,6 miljard euro hebben geleden. Ten opzichte van 1994 is deze schade met 55% procent gestegen.

- a Bereken met welk bedrag de schade van files voor bedrijven tussen 1994 en 2004 is gestegen.
- b Leg uit dat hier sprake is van negatieve externe effecten van consumptie van transport per auto.

- c** Welke andere soort negatieve externe effecten hangt samen met de consumptie van transport per auto?

Om het autoverkeer terug te dringen, overweegt de overheid via belastingheffing de autokosten te verhogen. Ingrepen van de overheid kunnen gebaseerd zijn op de toedelingsfunctie van de overheid. In 2004 werd een accijnsverhoging op benzine voorgesteld. Hierdoor zou de benzineprijs inclusief 17,5% BTW met 15 cent per liter stijgen.

- d** Wat houdt de toedelingsfunctie in dit verband in?

- e** Bereken de voorgestelde accijnsverhoging afgerond in eurocenten per liter benzine.

De opbrengst van de accijnsverhoging moest worden gebruikt om de motorrijtuigenbelasting met gemiddeld € 123,- per jaar te verlagen. Voor de totale belastingopbrengsten van de overheid zou deze operatie geen gevolgen hebben. Critici beweren dat duurdere benzine op korte termijn nauwelijks invloed heeft op het aantal afgelegde kilometers. De vraag naar benzine is volgens hen op korte termijn ongevoelig voor prijsveranderingen.

- f** Beredeneer wat er met de omvang van het financieringstekort van de overheid door de accijnsverhoging en door de verlaging van de motorrijtuigenbelasting gebeurt, wanneer deze critici gelijk hebben.

- g** Noem een oorzaak waardoor de vraag naar benzine op korte termijn ongevoelig voor prijsstijgingen kan zijn.

26 NMa verdenkt handelaren in huizen en bedrijfspanden van kartelafspraken.

DEN HAAG - De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) verdenkt in ieder geval vijftien handelaren in huizen en bedrijfspanden van het maken van kartelafspraken op executieveilingen. (NU.nl/Chris Heijmans, 28-04-2011)

In het onderzoek naar de handel en wandel op gedwongen veilingen van onroerend goed heeft de kartelwaakhond nog enkele honderden handelaren op de korrel, aldus de NMa donderdag.

De rest kan later dit jaar stappen van de kartelwaakhond verwachten. De vijftien tegen wie nu rapport is opgemaakt waren betrokken bij zo'n 3.000 verdachte executieveilingen door heel Nederland, in in ieder geval de periode van juni 2000 tot december 2009.

- a** Wat zijn executieveilingen?

Huizenbezitters die hun huis noodgedwongen moesten verkopen, kunnen volgens waarnemend NMa-voorzitter Henk Don gedupeerd zijn als gevolg van de vermeende afspraken tussen de handelaren.

- b** leg uit op welke wijze huiseigenaren door deze vermeende prijsafspraken gedupeerd kunnen zijn.

In feite werkte het vermeende kartel op een vergelijkbare wijze als de bouwfraude uit het begin van deze eeuw.

- c** Leg uit hoe deze handelaren in huizen te werk zijn gegaan.

De NMa kwam op het spoor van de mogelijke kartelafspraken via de Belastingdienst. Die stuitte volgens de NMa op "voor de NMa relevante informatie". Op basis daarvan is de NMa een onderzoek begonnen. Volgens de NMa bestaat bij gedwongen veilingen een hoog risico op mededingingsrechtelijke problemen.

- d** Leg uit waarom juist op deze veilingen een hoog risico ontstaat op illegale prijsafspraken.

Juist vanwege de door bij vraag d bedoelde redenen vertonen particulieren zich meestal niet bij deze executieveilingen en vormen deze vrijwel het domein van handelaren, die elkaar daar dan ook veelvuldig tegenkomen.

e Op welke wijze zou deze markt meer doorzichtig kunnen maken?

"Dit zijn hele schadelijke ontwikkelingen", aldus Hans André de la Porte van de Vereniging Eigen Huis in reactie op het nieuws. "Het bevestigt de vermoedens die wij al langer hadden." Volgens De La Porte signaleerde de Vereniging Eigen Huis jaren geleden al dat particuliere kopers bij gedwongen verkopen werden weggekeken. Volgens de VEH worden niet alleen de verkopers van de huizen of panden benadeeld.

f Noem twee instellingen die ook zijn benadeeld door deze malafide praktijken? Licht je antwoord toe.

"Huizen worden gewoon drie keer verkocht, aldus de la Porte.

g Licht deze laatste uitspraak toe.